

ŽIVOT ŽIVOTINJA

ŽIVOT ŽIVOTINJA

Ejdur Ava Olafsdotir

Sa islandskog prevela
Tatjana Latinović

Naslov originala
Auður Ava Ólafsdóttir:
DÝRALÍF

© 2020 by Auður Ava Ólafsdóttir
© 2025. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
DMD štamparija, Beograd

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-131-5

Smederevo, 2025.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Posvećeno onima koji su otišli pre nas.

Posvećeno onima koji su tu.

Posvećeno onima koji će tek doći.

Najlepša reč jezika

Godine 2013. Islandđani su glasali za najlepšu reč u svom jeziku. Pobedila je reč od devet slova, naziv zdravstvene profesije, islandska reč za babicu: *ljósmóðir*. U obrazloženju žirija piše da se radi o složenici u kojoj su ujedinjene dve najlepše reči jezika: *móðir* (majka) i *ljós* (svetlo). U islandskom jeziku postoje i drugi izrazi za tu profesiju: *yfirsetukona*, *náverukona*, *jóðmóðir*, *léttakona*, *nærkona* i *ljósa*. Babica je na danskom *jordemor*, na norveškom *jordmor*, na švedskom *barnmorska*, na finskom *kättilö*, na engleskom *midwife*, na nemačkom *Hebamme*, na holandskom *verloskundige*, na poljskom *położna*, na francuskom *sage-femme*, na italijanskom *ostetrica*, na španskom *comadrona*, na portugalskom *parteira*, na estonskom *ämmaemand*, na letonskom *vecmāte*, na litvanskom *akušerė*, na ruskom *акушерка*, na jidišu *עקרעשוקא*, na irskom *cnáimbseach*, na velškom *bydwraig*, na arapskom *قالباق*, na hebrejskom *תדלית*, na katalonskom *llevadora*, na mađarskom *szülész*, na albanском *mami*, na baskijskom *emagina*, na hrvatskom *primajla*, na češkom *porodní asistentka*, na kineskom *助产士*, na rumunskom *moaşă*, na grčkom *μαία*.

Značenje i poreklo reči nisu uvek očiti, ali najčešće se radi o ženi koja pomaže drugoj ženi da donese dete na ovaj svet. Etimologija reči u mnogim jezicima ukazuje da je to starija žena koja bi mogla biti detetova baka po majci.

I MAŤKA SVETLOSTI

II ZOOLOGIJA ZA POČETNIKE

I MAŹKA SVETLOSTI

*Ne znam ko me je dao na svet,
ni šta je svet, ni ja lično; živim u očajnom
neznanju o svemu; ne znam šta je
moje telo, šta moja čula, šta duša, ne znam čak
ni šta je to što misli ovo što kažem, što
razmišlja o svemu i o sebi samom i svejedno
ne zna sebe kao ni sve ostalo.*

– Blez Paskal*

* Blez Paskal, *Misli*, izabrao i preveo Episkop Hrizostom (Vojinović). (*Prim. prev.*)

*Ja prihvatam dete kad se rodi,
podižem ga sa zemlje i pokazujem svetu*

Da bi čovek mogao da umre, mora prvo da se rodi.

Skoro je podne kada severna polarna noć konačno odluči da se povuče i sunce stidljivo proviruje na obzoru, kroz prorez na zavesama u porodilištu probijaju se ružičasti zraci svetlosti, uski kao džepni češalj, padaju na ženu koja leži na krevetu u mukama. Ona podiže ruku i hvata zrak, a zatim opet spušta ruku na krevet. Na njenom zategnutom stomaku je tetovaža polovine kivija, punog semenki, čini se kao da je neko ostrim nožem prerezao voćku napola, na mastilu su se pojavile pukotine, a posveta ispod slike se proširila: *Z a u v e k t v o j a*. Kad se dete rodi, dlakava voćka će se opet smanjiti.

Stavljam masku na lice i oblačim zaštitni mantil.

Vreme je.

Vreme je za najteže životno iskustvo čoveka.

Da se rodi.

Vidim glavicu i uskoro u rukama držim malo klizavo krvavo telo.

Rodio se dečak.

On ne zna ko je, ko ga je doneo na ovaj svet, ni na kakav je svet donesen.

Otac pušta telefon da bi presekao pupčanu vrpцу, drhtavim rukama seče nit koja povezuje dete i majku.

Majka okreće glavu na stranu i gleda.

„Da li diše?“

„Diše.“

Pomislim: od sada će udahnuti dvadeset tri hiljade puta na dan.

Stavljam uplakani zamotuljak mesa na vagu. Dete mlati rukama, oko njega nema više zidova, nema više ograda, ničeg što bi umanjilo njegov svet, našao se u nepoznatom prostranstvu, beskonačnom prostoru, na neistraženim poljima, strmo-glavljuje se u slobodnom padu, a zatim se smiruje, njegovo majušno lice je smežurano, preobraženo od straha.

Termometar na prozorskoj dasci pokazuje da je napolju minus četiri stepena, a najranjivija životinja na svetu leži na vagi, gola i bespomoćna; nije pokrivena ni perjem ni krznom koje bi je zaštitilo, nema na sebi ljuske, ni dlaku, samo malo mekanog paperja na vrhu glave obasjano je plavom fluorescentnom svetlošću.

Dete prvi put otvara oči.

I vidi svetlo.

Ne zna da se upravo rodilo.

A ja mu kažem: „Dobro nam došao, momče.“

Brišem mu vlažnu glavicu i umotavam ga u peškir, a zatim ga dajem ocu na ruke, on je obučen u majicu na kojoj piše *Najbolji tata na svetu*.

Tata je uzbuđen i plače. Gotovo je. Mama je iscrpljena, i ona plače.

Čovek se naginje s novorođenčetom i pažljivo ga spušta na krevet pored žene. Bebica okreće glavu prema mami i gleda u nju, očima još uvek punim mraka iz dubine zemlje.

Još ne zna da mu je to majka.

Majka gleda u dete i prstom mu miluje obraz. Ono otvara usta. Ne zna zašto se nalazi upravo ovde, a ne negde drugde.

„Ima riđu kosicu kao mama“, čujem je kako govori.

Ovo im je treći sin.

„Svi su rođeni u decembru“, kaže otac.

Ja prihvatam dete kad se rodi, podižem ga sa zemlje i pokazujem svetu. Ja sam majka svetlosti. Ja sam najlepša reč na našem jeziku – *ljósmóðir*.

Tri minuta

Nakon što sam zašila dva šava, ostavljam roditelje da nakratko budu sami. Ako ne duva prejak vetar i mogu se otvoriti vrata terase na kraju hodnika, ponekad izađem na vazduh između porođaja i gledam Bulevar Miklabrojt. Na odeljenju je devet sala za porođaj, obično primim jedno dete na dan, ali može se desiti i da ih se rodi troje, ima perioda u godini kad porođaja bude više nego obično, i onda se dogodi da se deca rađaju u kafeteriji, u sobi za posetioce, a ponekad i u liftu na putu prema porodilištu. Jednom sam morala da otrčim na parkiralište da dočekam dete na zadnjem sedištu starog volva njegovih mladih, preplašenih roditelja. Prija mi da gledam u nebo nakon što sam ceo dan okružena krvlju i telima.

Udišem duboko i osećam kako mi se pluća pune hladnim vazduhom.

„Izašla je na svež vazduh“, kažu moje kolegice.

Zadnjih nedelja je vreme bilo izuzetno promenljivo.

Temperature početkom meseca su bile dvocifrene, probudile su prirodu i na drveću su se pojavili pupoljci. Četvrtog decembra je najsevernija meteorološka stanica u zemlji izmerila devetnaest stepeni, a onda se temperatura u jednom danu strmoglavila za više od dvadeset stepeni i sve je

prekrio sneg. Smetovi su bili toliki da grtalice nisu mogle da ih savladaju, nebo se nije videlo od pahulja, grane su se povile pod težinom snega, parkirani automobili su bili prekriveni debelim belim prekrivačem, a ljudi su morali da se probijaju kroz nanose koji su im bili do kolena da bi došli do kanti za đubre. A onda je počela kiša i izazvala naglo otapanje. Komadi leda su se odlomili i napravili brane u rekama, promenili im tok tako da su potekle preko puteva i livada, ostavljajući iza sebe blato i kamenje. Pre nekoliko dana je na televiziji bila vest o stadu od dvadeset konja na jugu zemlje koje je nakon silnih poplava okružila reka. Na slikama su farme izgledale kao ostrva u vodi, a farmer s kojim su razgovarali rekao je da su po konje morali da idu čamcima i kako bi im pomogli da preplivaju bujicu. Nije se znalo koliko je životinja ostalo pod vodom, videće se tek kad se vodurina povuče, ali sigurno se nisu mogli svi spasti.

„Ništa više nije kao što bi red bio da bude“, kazao je farmer reporteru.

Isto to kaže i moja sestra, meteorolog.

„Samo se nadamo da će se sve vratiti u normalu“, dodaje farmer.

U Ljosvatlagati oluci nisu mogli da skupe svu vodu i nekoliko ostava u podrumu je poplavljeno. Kad sam razgledala štetu u mojoj ostavi pronašla sam veštačku božićnu jelku i kutiju punu ukrasa, deo ostavštine bakine sestre. Odnela sam sve u svoj stan na trećem spratu. Nakon silnih padavina temperatura se spustila ispod nule i zaledila sve, poledice su bile tolike da su se ove nedelje dve žene porodile s rukom u gipsu. Jedina konstanta celog meseca je bio vetar. I tama. Po mraku odlazim na posao i po mraku dolazim kući.

Vraćam se u hodnik i vidim novopečenog oca kako stoji

pored aparata za kafu. Daje mi znak da bi hteo da porazgovara sa mnom. I on i supruga su elektroinženjeri, jedna moja koleginica je primetila da ima sve više parova koji su iste profesije; dva veterinara, dvoje sportskih novinara, dva sveštenika, dva policajca, dva životna trenera, dva pesnika. Inženjer bira kafu na aparatu i kaže mi da je beba trebala da se rodi dvanaestog, dvanaestog decembra, na rođendan dede po ocu, ali se to produžilo za celu nedelju dana.

Uzima gutljaj kafe, pogleda uprtog u pod i osetim da ga nešto muči. Kad je popio kafu pita me o vremenu rođenja, kako se tačno računa kad se neko rodi.

„Zavisi od toga kad dete izađe iz majke“, objašnjavam.

„A ne kad se preseče pupčana vrpca? Ili kad beba zaplače?“

„Ne“, kažem, a onda pomislim, „ne zaplaću sve bebe. A neke i ne prodišu.“

„Ma ne, samo sam nešto razmišljao da li bi bilo moguće napisati da se rodio u dvanaest sati i dvanaest minuta, a ne dvanaest sati i devet minuta. Radi se samo o tri minuta.“

Gledam ga, ne razumem baš o čemu priča.

Došli su usred noći u porodilište i očito je neispavan.

„Kad već nije rođen dvanaestog dvanaestog“, dodaje, gužvajući papirnatu čašu u ruci.

Razmišljam šta da mu kažem.

Traži da mu dete ne bude rođeno prva tri minuta svog života.

„Bio bih vam zahvalan“, kaže konačno.

„Možda nisam dobro pogledala na sat“, odgovorim.

Baca čašu u kantu za đubre i odlazimo u sobu gde nas čekaju majka i sin.

Zaustavlja se nakratko pred vratima.

„Znam da je Gerdur želela da bude devojčica, iako neće da prizna. Žene uvek žele ćerku.“

Okleva na trenutak, a onda kaže da je pročitao članak o tome kako se može uticati na pol deteta, ali već je bilo kasno.

„Tako je, kako je“, progovara na kraju, pruža ruku i zahvaljuje mi na pomoći. „Kad pomisliš“, dodaje entuzijasta za statistiku, „dvadeset miliona ljudi imaju rođendan isti dan kao i moj sin.“

*Ženu s mojim profesionalnim iskustvom
malo toga može iznenaditi. Osim čoveka.*

Posao babice se često prenosi s kolena na koleno, sa žene na ženu, ja sam četvrta generacija babica u mojoj porodici. Moja prabaka je u prvoj polovini dvadesetog veka bila babica na severu Islanda, a bakina sestra je skoro pedeset godina radila kao babica u porodilištu u gradu. Tetka po majci mi je babica na Jilandu. Prema nekim podacima izgleda da je i jedan od naših predaka radio kao babica i doneo na svet dvesta beba. Priča se da je Gisli Rajmond Gudrunarson, zvan Noni, imao vešte ruke za porođaje, ali je bio i vešt kovač, pa je sam pravio porođajna klešta i razna druga pomagala.

Kad sam počela da radim u porodilištu pre šesnaest godina, u njemu je još uveliko bio prisutan duh moje baba tetke. Najstarije babice su je se dobro sećale, ali sve manje ima onih koje su radile s njom. Međutim, o njoj se još uvek priča, čak i među onima koji se nisu nikada upoznali s njom. Bila je poznata po raznim izrekama, na primer, *Svaka budala može da rodi dete*. Pričalo se da je to više za sebe mrmrljala, nego što se obraćala drugima. Jedna njena koleginica je doduše tvrdila

kako nije tačno da je bila tako oštra, nego je rekla *nije dete za svakoga*. Ili je možda kazala, *nije svako rođen da bude roditelj*. Druga koleginica kaže da se drugačije izrazila. Nešto kao da teška osoba ne prestaje da bude teška iako je rodila dete. Treća koleginica kaže da nije pričala o teškim osobama nego o faličnim, i da joj je od svih mana najgore bilo samosažaljevanje. Čula sam da je znala da traži tragove samosažaljenja kod roditelja i da je znala da kaže, *samosažaljenje može biti vidljivo ili je sakriveno, zavisi od toga koliko je duboko u čoveku*.

Takođe se pričalo da je umela da proceni veze, sela bi sa šoljom kafe u ruci, stavila kocku šećera u zube, zavrtila šolju, tako da bi se kafa u njoj uzburkala i rekla:

„Ovo dvoje će dobiti još jedno dete i onda će se rastati.“

Ponekad su njene poruke bile zagonetnije, kao kad bi, recimo, napomenula da je *porodica čudno tkanje*. Njene koleginice su tvrdile da nije verovala u veze, a kamoli u instituciju braka. Jedna od njih je čak rekla da nije verovala u ljude. Doslovce je kazala, mislim da nije verovala u čoveka, osim kad je bio pedesetak centimetara dugačak, bespomoćan i nemošt.

Ako bi se pojavio problem, kažu da bi moja baba tetka rekla:

Ženu s mojim profesionalnim iskustvom malo toga može iznenaditi. Osim čoveka.

Njene reči.

Nije bila tajna da joj je teško pala radikalna promena u profesiji babica, tako je sama to nazvala, uvedena kad je ona već bila srednjih godina, da su očevi počeli da prisustvuju rođenju svoje dece. Vrlo je čudno što joj to nije bilo po volji, kad joj nije bilo neobično, štaviše, mislila je da je najnormalnija stvar na svetu što je davnih dana muškarac porađao žene.

Moje višedecenijsko iskustvo se ne slaže s tim – tom rečenicom se protivila organizacionim promenama u porodilištu. Jedna koleginica koja je radila s njom kazala mi je da su muškarci pri porođaju samo dodatni posao. U tim godinama, kada je ona radila u porodilištu, supruzi su bili samo muškarci, a muškarci njene generacije su se obično pojavljivali pravo iz kancelarije, u odelima i s kravatom, nisu znali gde da okače kaput ili da ga ostave, pa bi ga pružili babici, dok su neki dolazili pravo iz radionice, umašćenih ruku. Čule su se pritužbe da nije htela da se bavi očevima, potpuno bi se posvetila majci pri porođaju. Takođe se pričalo da je bila pod zaštitom izvesnog ginekologa. Kad sam pitala njene bivše kolege zašto je neko trebalo da je štiti, nisam dobila odgovor. Posle sam čula da je decenijama bila u ljubavnoj vezi s tim ginekologom, ali nikada nisam mogla da potvrdim je li to zaista bila istina.

Po mom iskustvu supružnik porodilje teško podnosi da je gleda kako se ona pati i čini mu se da je beskoristan.

Miluje ženinu ruku i kaže tu i tamo:

„Super si.“

A žena koja se porađa isto mu uzvraća:

„Super si.“

Supružnik mi kaže: „Ja ne mogu ništa da pomognem“. Ili: „Tako mi je teško što ništa ne mogu da uradim“. Ili: „Ne znam šta ja mogu da uradim“. Ili kaže: „Ne mogu više“. Ili: „Nisam znao da će se toliko mučiti“. Ili: „Nisam znao da porođaj može da traje sedamdeset i osam sati.“ I dodaje: „Ja ne mogu nikako da budem deo takvog životnog iskustva.“ Žene misle: „On nikako ne može da bude deo mojih muka. On nema pojma kako je to biti priljubljena za sto, s kičmom stegnutom u klešta.“

Desi se i da supružniku pozli ili da mu se vrti u glavi.

Žene ih onda teše i kažu im da odu po sendvič. Oni se pojave u prostoriji za goste i kažu da u automatu fali sendviča, a ja im kažem da nije u mom delokrugu da ih napunim. Ili naruče picu i traže da im se isporuči na odeljenje 23B u porodilištu. Baba tetka bi se iznenadila da vidi razne stvari danas, recimo kutiju od pice na porodiljinom krevetu. Na jorganu. Ako se porođaj produži, supružnik možda mora da ode po starije dete i odvede ga kod bake po majci ili od nje do bake po ocu. Ili obrnuto, od bake po ocu do bake po majci.

Kako bismo skratili vreme boravka u porodilištu, a uz to i sve to šetanje i jedenje, mi kažemo ženama da dođu tek kad im se trudovi pojavljuju na svakih pet minuta.

Čini mi se da je moja baba tetka bukvalno mislila na očevu veličinu kad je napomenula da u porođajnoj sali nema mesta za odraslog muškarca, odnosno, kako je jedna njena koleginica rekla: „Mislila je da ogromni, odrasli muškarci nisu imali šta da traže u svetu žena na mukama i odojčadi koja cvili, da se radilo o razlici u veličini između odraslog čoveka i novorođenčeta.“

Sisar uvek traži dojk

Iako je bila čudna, njene kolegice su se otimala da rade s njom u smeni. Koleginice se posebno sećaju njenog ručnog rada i torti koje je pekla i donosila na posao. Poznati su mi bili opisi njenih torti napravljenih od nekoliko kora puslica, punjenih kruškama i kajsijama iz konzerve i šlagom. Donja kora je bila biskvit natopljen šerijem. Kad bi se žena porođila, ona bi joj na tacni donela veliku krišku torte i šolju jake

crne kafe. Nekad je bio običaj da žene dođu u porodilište čim osete prve trudove i, ako bi sve bilo u redu, ostajale bi u bolnici nedelju dana posle porođaja. U vreme kad je baba tetka počela da radi u porodilištu, polovinom prošlog veka, posao babice između ostalog je bio da se brine o bebama dok se majke odmaraju. Pričala sam s mnogo starijih žena kojima je porođaj ostao u pamćenju kao ugodan odmor od kućnih poslova i odgajanja dece, a mnoge su se sećale kako su dobijale ručak u krevet, bile „posluživane“ kako je jedna žena rekla. Upoznale su se sa ženama koje su ležale u istoj sobi i sklopljena su prijateljstva, navijale bi kosu jedna drugoj na viklere, pušile zajedno i izlazile iz porodilišta nafrizirane i na štiklama.

Dok su se novopečene majke odmarale, baba tetka je provodila vreme s bebama. Nakon što bi majka podojila bebicu, ona bi je uzela, položila je na rame i hodala po sobi s kreveticima, čekala da podrigne i milovala je po leđima, šapućući joj nešto na uvo. Onda bi je spustila u krevetac, promenila joj pelenu i pokrila je jorgančićem. Zatim bi uzela drugo odojče, odnela do njegove majke i posle smestila u krevetac, uzimala i odnosila, uzimala i odnosila, jedno za drugim, naizmenično. Njene koleginice su sve rekle da je mnogo vremena provodila u sobi s novorođenom decom, pričajući im. Jedna je rekla kako ih je ona pripremala za život, iako je bilo raznih nagađanja o tome šta im je govorila. Neko je čuo da je jednom detetu rekla: „Došao si da budeš ovde neko vreme.“ I zatim dodala: „Samo hrabro, pred tobom je strma uzbrdica.“ Jedna koleginica je opisivala kako je stavila bebu u kolevku i rekla. „Ti ćeš lutati kroz život“, i mislila da možda citira Bibliju. Jedna je tvrdila kako je često citirala pesnike koje je lično poznavala i umela je da kaže: „Mnogo toga ne znamo,

osim da će uskoro pasti mrak. Ili: „Mnogo toga ne znamo, osim da će uskoro svanuti.“ Kraj te rečenice je zavisio od doba godine kad su deca rođena, da li su se dani produžavali ili postajali kraći, je li noć bila svetla ili tamna.

Sve njene kolegice, sestre u svetlu, slagale su se u jednom: kad su majke otpuštane iz bolnice, moja bi se baba tetka sagnula nad kolevkom, pozdravila se s dojenčecom i poželeva mu sunca, svetla i topline. Doslovce bi rekla: „Želim ti da doživiš mnogo zora i mnogo zalazaka sunca.“ Ta rečenica je bila srž nekrologa kojeg je jedna koleginica napisala o njoj.

Babice njene generacije su provodile dugo vremena pored kreveta žena, čekajući da deca dođu na svet. Većina njih je koristila to vreme za pletenje ili vez. Žene su govorile da je kuckanje igala delovalo smirujuće na njih. Priča se i da je baba tetka dala svakom detetu koje je porodila nešto od pletene odeće. Njene kolegice kažu da su nedonošćad dobijala najlepša odelca, s najkomplikovanijom mustrom; plela je sa žarom, na nekoliko igala. Kad bi majkama predala najmanju odojčad, s najboljim željama pre nego što ih je poslala u nepoznato ili *na Božju milost*, kako je znala da kaže, bila bi od glave do pete obučena u njen ručni rad: u pantalonice, čarape, džemperčić i kapu.

Savetnica za dojenje

Kad je došlo vreme da se penzionise, baba tetka je nastavila da radi u porodilištu na posebnim poslovima. Jedan od glavnih zadataka joj je bio da pomaže ženama oko dojenja. Namestila bi ženu da joj bude udobno, privukla stolicu njenom krevetu i sela. Nije se znalo šta bi se desilo posle toga, jer je uvek htela

da bude sama s porođiljama i zatvarala bi vrata. Šaputalo se da im je znala reći da se ne brinu ništa jer *sisar uvek traži dojk*u. Mnogo kasnije sam čula starije žene koje su mi kazale da im je uglavnom pričala o svetlosti. Ostala u jako lepoy uspomeni, pomenule su, i pričala im je lepe stvari. Ali i tužne. Jedna žena mi je rekla da joj je spominjala nekog Paskala.

Iako više nije porađala žene, desilo se da je pozovu na ispomoć kada bi se porod odužio, ona bi onda izvadila svoj stari stetoskop i stavila ga u uši, položila ruke na porođiljin stomak i namestila joj noge, a zatim krenula da priča tihim, jedva čujnim glasom. Obraćala se detetu. Rekla bi mu da može da se rodi.

I dete bi poslušalo.

Rodilo bi se.

„Rukama sam to uradila“, rekla bi baba tetka.

Kao i mnoge druge babice, ona je odlučila da ne rađa svoju decu.

Kolege na poslu znaju da mi je na krštenju dato njeno ime i da živim u njenom stanu, te da je ona bila Domhildur Prva, a da sam ja Domhildur Druga; Fiva i Dija.

U mojoj porodici postoji dugogodišnja tradicija da se devojčicama daje ime babica iz porodice koje se nikada nisu udale, a kad je moja sestra odlučila da nazove svoju mlađu ćerku Domhildur, posebno je istakla da to nije po meni, nego po našoj baba tetki.

Kad je baba tetka umrla, ispostavilo se da mi je ostavila pola stana na trećem spratu u Ulici Ljosvatlagata, a drugu polovinu je ostavila Islandskoj organizaciji za zaštitu životinja.

„Ima logike u tome“, rekla je mama.

Gotovinu na računu namenila je prenatalnom odeljenju dečje bolnice da se, kako je pisalo u testamentu, kupe *tri*

lampe za tretiranje žutice kod novorođenčadi i dva inkubatora za nedonošćad.

U vitrini na kojoj stoji televizor u Ljosvatlagati nalaze se flaše šerija Bristol Krim, koje je baba tetka kad se penzionisala dobila na poklon od svojih kolega i nekoliko majki koje je porodila. Čula sam da je spomenula kako joj ne bi bilo mrsko da dobije flašu šerija, a onda je dobila deset. *Hvala za sve šeri-torte*, piše na karti koja visi na jednoj flaši. Ja sam nasledila devet.

*Čovek raste u mraku
kao krompir*

Kad sam išla u srednju školu, volela sam da učim kod baba tetke i često sam posle škole navraćala u Ljosvatlagatu. Ponekad bih i prespavala kod nje, ispočetka vikendima, a posle i preko nedelje. Na studijima za babicu sam pola vremena provodila kod nje, a na zadnjoj godini studija sam se sasvim preselila u njen stan. Razlog za to je trebalo da bude kako vodim računa o njoj, nakon što joj se desilo da je otišla na groblje da očisti porodičnu grobnicu, a kod kuće na upaljenoj ringli zaboravila lonče s kafom. Išla sam s njom u kupovinu i kod frizera, obavljale smo sve to u njenoj dvadeset godina staroj ladi sport svetlosmeđe boje, jer više nije mogla da vozi sama. Dešavalo se da prespavam negde drugde i zaboravim da joj javim. Kad bih se pojavila nakon celonoćnog izbjivanja, objavila bi svoju presudu:

„Neće od toga ništa biti.“

S druge strane su je veoma interesovale moje studije, *novopečene* teorije, kako je znala da kaže.

„Šta ti to znači da miris partnera pomaže ženi da izdrži bolne trudove?“, upitala je jednom.

Zatim bi mi ispričala kako je u njeno doba bilo uobičajeno da se novopečeni očevi pojave u porodilištu smrdeći na alkohol. A još bi se i namirisali toaletnom vodom da se ne oseti da bazde. *Old Spiceom*. To me podsetilo na to kako je znala da priča o mirisu novorođenčadi, rekla bi da je sličan mirisu krompira u mračnoj ostavi: mirisala su na mešavinu zemlje i slatkaste buđi.

Jednom sam se razmetala pred njom primerom iz udžbenika po kojem su razne vrste riba bile merilo rasta fetusa, počevši od gregorca, pa haringe, sitne vahnje i na kraju bakalara. Čini mi se kao da još uvek čujem njen glas kad je odmahнула glavom i rekla, *fetus je fetus, čovek je sisar i dvonožac*. Često je ponavljala: „Ja sam babica i znam da čovek raste u mraku kao krompir.“

Kad sam bila na praksi u porodilištu uvek ju je zanimalo koliko je dece rođeno u mojoj smeni, da li su u pitanju bili vaginalni porođaji, da li su se morala koristiti pomagala ili se morao raditi carski rez. Podnela bih joj izveštaj. Kad sam joj jednom rekla o roditeljima koji su tog jutra dobili blizance, a imali su već blizance rođene prošle godine, rekla je:

„Imaće četvoro dece u pelenama.“

Bilo je dobro tražiti savet od nje, pitala bih je nešto, a ona bi mi odgovorila. Odgovori bi doduše ponekad bili ambivalentni, ne baš direktan odgovor na moje pitanje, kao recimo:

„Dijo draga, žena je jedini sisar koji nije plodan čitav svoj život.“

Sećam se da je jednom uporedila porođaj s dugotrajnim mučenjem i dodala da bi mnoge žene odustale da mogu.

„Pod drugim uslovima bi čovek priznao šta bilo samo da se spasi maltretiranja“, dodala je.

Žene se opuste kad dobiju gasnu anesteziju, pa se desi da pričaju, kažu, recimo, koliko su kostiju slomile, da su slomile zglob, prst na ruci ili dva prsta na nozi, te kako im se to desilo. Ponekad kažu pod kojim okolnostima je dete začeto. Iako ne spominju boga, začće može poprimiti natprirodnu dimenziju i često su okolnosti pod kojima se desilo neobične ili u trenutku kad nije bilo moguće, možda je seme preživelo nedelju dana čekajući ovulaciju, a roditelji bili na dve strane zemlje, otac na poslu na severu, a majka na školovanju na jugu, ili otac na moru, a majka na kopnu.

Sećam se jedne žene koja je rekla kako je htela da postane majka, a da bi se to desilo morala je da pronađe muškarca koji je želeo da ona bude majka njegovog deteta. Držala je masku na licu i upijala azot-suboksid, zatim ju je podigla i promrmrljala:

„Nisam znala da će mi trebati toliko vremena. Na kraju mi je pomogao moj kolega, profesor hemije i dao mi seme. Pričala sam mu o mojim mukama i jedno veče je došao kod mene, pa sam pristavila kafu. On je otišao u kupatilo i kad se vratio dao mi je spermu u čašici. Izvoli, rekao je.“

Žene pričaju, a ja klimam glavom.

Anestezija može izazvati gubitak pamćenja i kad sam je otpuštala iz bolnice, žena me pitala: „Jesam li nešto pričala o Hjedinu?“

Da li ja razmišljam o tome kako su deca začeta?

Odgovor je odričan. Moj posao počinje nakon oplodnje.

Najjednostavnija računica dokazuje da su deca koja se rađaju u vreme najkraćih dana začeta za prolećne ravnodnevce, kada su dan i noć jednaki, a deca koja su začeta oko Božića i Nove Godine rađaju se početkom oktobra, kad senke postaju sve duže.

Rođen(a) da...

Pre nego što sam ja počela da radim u porodilištu, kako bi se ženama olakšao bol i omogućilo da se opuste između trudova, puštali bi se snimci glasanja kitova. Prvo su se koristili kasetofoni, babice su bile zadužene da izvade kasete iz kutija i stave ih u aparate. Kaseteofone su u porodiljskim salama zatim zamenili CD plejeri. Kad sam diplomirala na odeljenju je još uvek postojao veliki izbor diskova sa pevanjem kitova. Sada na njih pada prašina negde u bolničkim ostavama. Žene danas pre nego što dođu da se porode same prave liste pesama u telefonu i slušaju ih preko slušalica. Nedavno sam porodila prelepu devojčicu od tri i po kile uz pesmu *Born To Die* Lane del Rej.

Ne mogu a da ne primetim da islandski kompozitori nisu preokupirani u istoj meri kao njihove kolege drugih nacionalnosti, pogotovo Anglosaksonci, idejom da je čoveku pri samom rođenju dodeljena određena sudbina, da rođenje ima neku svrhu, da je rođen da živi, da beži, da voli, da gubi, da se bori, i na kraju krajeva, da umre. Kad radim noćnu smenu tri noći zaredom, desi se da ne mogu da spavam četvrtu noć. Tada sednem za pisači sto i upalim kompjuter. Jedne noći sam tako napisala spisak pesama, odštamovala ga i okačila na frižider:

Born to Die Lana Del Rey.

Born in a Burial Gown grupe Cradle of Filth.

Dyin' Since the Day I Was Born Leslie West.

A Star is Born Jay Z.

Born for Greatness Papa Roach.

Born Free Matt Monroe.

Born Free M.I.A.
Born Free Kid Rock.
Born This Way Lady Gaga.
Born This Way grupe Thousand Foot Krutch.
Who I Was Born to Be Susan Boyle.
I Was Born to Love You Queen.
Born to Love You Lanco.
Born to Be Wild Steppenwolf.
Born to Be Wild Sean Kingston.
Battle Born The Killers.
Born to Run Bruce Springsteen.
Born to Live Marianne Faithfull.
Born to be Alive Patrick Hernandez.
Born to Lose grupe The Devil Wears Prada.
Born to Lose grupe Sleigh Bells.
Born Slippy grupe Underworld.
Born Slippy Albert Hammond Jr.
Born Again grupe Newsboys.
Get Born Again grupe Alice in Chains.
With You I'm Born Again Billy Preston.
Born Alone grupe Wilco.
Born to Be a Dancer grupe Kaiser Chiefs.
Born and Raised John Mayer.
Born as Ghosts grupe Rage Against the Machine.
Born Cross-Eyed grupe Grateful Dead.
Born for This grupe Paramore.
Born in a Casket grupe Cannibal Corpse.
Born in a UFO David Bowie.
Born in Chains Leonard Cohen.
Born in Dissonance grupe Meshuggah.
Born in the Echoes grupe The Chemical Brothers.

Born of a Broken Man grupe Rage Against the Machine.

Born on the Bayou grupe Creedence Clearwater Revival.

Born Sinner J. Cole.

Born to Be My Baby grupe Bon Jovi.

Born to Be Strangers Richard Ashcroft.

Born to Be Wasted grupe 009 Sound System.

Born to Be Your Woman Joey + Rory.

Born to Cry grupe Pulp.

Born to Quit grupe The Used.

Born to Sing Van Morrison.

Born in the U.S.A. Bruce Springsteen.

Born in East L.A. Cheech & Chong.

Born to the Breed Judy Collins.

Born to Try Delta Goodrem.

Born too Late grupe The Poni-Tails.

Born too Slow grupe The Crystal Method.

Born Under a Bad Sign Albert King.

Fez – Being Born U2.

Just Born Bad Rich Hillen Jr.

Natural Born Bugie Humble Pie.

The Girl Who Was Born Without a Face

The Schoolyard Heroes.

There Is a Sucker Born Ev'ry Minute Cast of Barnum.

We Weren't Born to Follow Bon Jovi.

Odjednom mi pade na pamet da sam nedavno u novinama pročitala članak o kitu pronađenom uz obalu Islanda koji nije pevao na istoj talasnoj dužini kao ostali kitovi i zbog toga se izolovao. Naslov članka je bio *Usamljeni kit*. Svi drugi kitovi su pevali na talasnoj dužini 12–25 herca, dok se on držao talasne dužine od 52 herca, tako da ga drugi kitovi nisu mogli čuti.